

Üzleti Intelligencia

11. Előadás: Transzformáló architektúrák

Kuknyó Dániel
Budapesti Gazdasági Egyetem

2023/24
1.félév

Visszacsatolós neurális hálózatok alapjai

Alkalmazás

Input

Output

Beszédfelismerés

"Milyen szép időnk van ma!"

Szemantikai értelmezés

"Ez egy rossz film volt."

DNS szekvencia elemzés

AGCCCTGTACTAG

AGC**CCTGT**ACTAG

Gépi fordítás

"Willst du mit mir tanzen?"

"Szeretnél velem táncolni?"

Videók elemzése

Futás

Nevek felismerése

Tegnap Józsi letörölte a
termelési adatbázist.

Tegnap **Józsi** letörölte a
termelési adatbázist.

Szavak reprezentálása 1-hot vektorokkal

Input: A kedvenc sportom a foci.

Reprezentáció: $X = [x_1, x_2, x_3, x_4, x_5,]$

Szókincs: $\begin{bmatrix} a, & foci, & kedvenc, & sportom \\ 1 & 2 & 3 & 4 \end{bmatrix}$

Reprezentáció:
 $foci = [0, 1, 0, 0]$
 $sportom = [0, 0, 0, 1]$

Problémák:

- Ha van egy 10.000 szóból álló szövegtörzs, minden szava egy 10.000 elemű vektorként lesz reprezentálva, aminek csak egyetlen eleme 1, a többi 0. **Ez nem egy skálázható megoldás.**
- **Nincs kapcsolat a szavak között.** A szavak külön-külön vannak kezelve, hasonló jelentésű szavak reprezentációja nagyban eltérhet.

Szavak reprezentálása beágyazóvektorokkal

Beágyazás

Egy szó beágyazása **egy magas dimenziójú vektortérben való numerikus reprezentáció**. Ezek a vektorok tartalmazzák a szavak **struktúráját, szemantikáját, és szintaktikai szerkezetét**.

Ezáltal képesek a mélytanuló modellek elsajátítani a szavak közötti hasonlóságokat és az egyes szavak jelentését.

	Férfi	Nő	Király	Királynő	Alma
Nem	-1	1	-0.95	0.97	0.0
Előkelő	0.01	0.02	0.93	0.95	-0.01
Kor	0.03	0.02	0.7	0.68	0.03
Étel	0.04	0.01	0.02	0.01	0.96

Tehát ebben az esetben például a férfi szó beágyazóvektora:

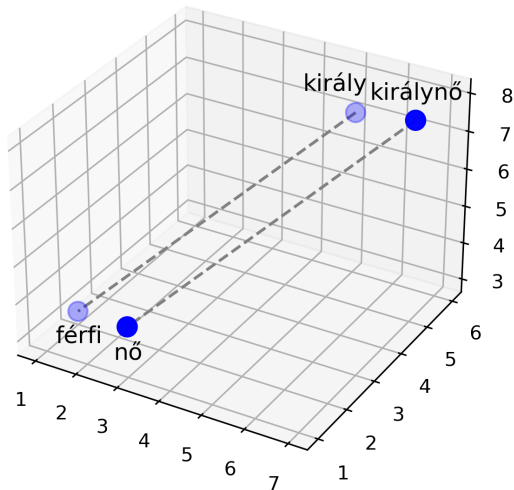
$$e_{\text{férfi}} = [-1, 0.01, 0.03, 0.04]$$

Beágyazóvektorok reprezentálása

A beágyazóvektorok használatával lehetőség nyílik a szavak hasonlóságának kiszámítására.

Az egymáshoz jelentés tartalmilag közelebb álló szavak beágyazóvektorainak matematikai távolsága alacsonyabb lesz, mint az egymástól távolabb eső szavaké.

Ezáltal továbbá lehetséges analógiák kiszámítása is. *A férfi és a király olyanok egymásnak, mint a nő és a királynő.*

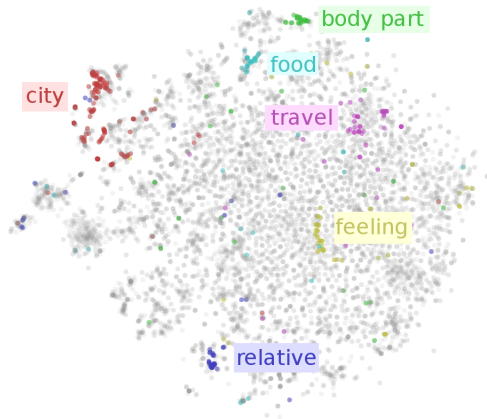

Beágyazások vizualizálása

Dimenziócsökkentő algoritmusok segítségével lehetőség nyílik a **magasabb dimenziós vektorok alacsonyabb térben való reprezentációjára**. Az egyik ilyen algoritmus a T-SNE, ami jól használható komplex input adatok esetén.

Ez hasznos a következő problémák esetén:

- Vizualizáció
- Klaszterezés
- Adatminőség mérése
- Szemantikai kapcsolatok elemzése
- Hiperparaméter hangolás

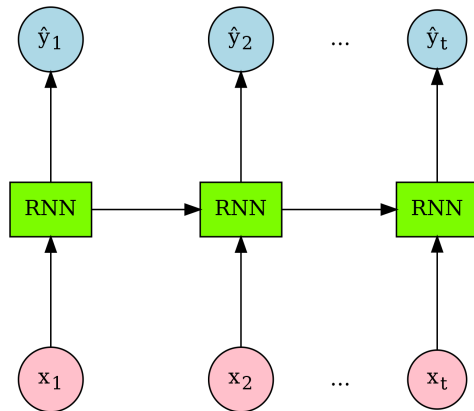

Hagyományos visszacsatolós architektúrák

A visszacsatolós neurális hálózatok (RNN) olyan mesterséges neurális hálózatok, amelyek képesek kezelni **időbeli szekvenciákat és más időfüggő adatokat**.

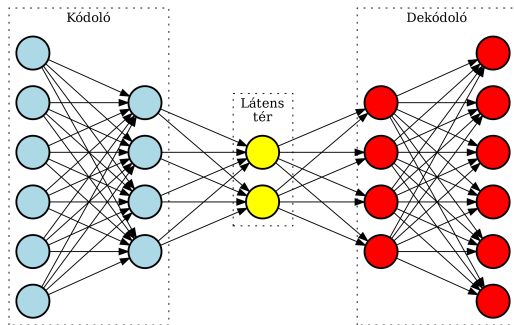
Ezek a hálózatok olyan struktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi a **korábbi lépések eredményeinek visszacsatolását az aktuális lépésbe**. Ennek eredményeként képesek tartani az emlékezetüket korábbi állapotokról, és ezáltal kezelni a szekvenciális adatokat

Önkódoló architektúrák

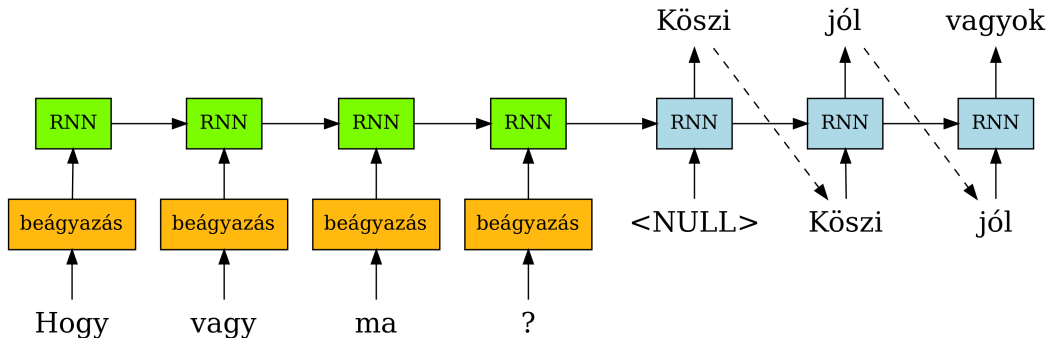
Az önkódoló neurális hálózatok feladata az inputot átmásolni az outputba úgy, hogy közben megismeri az adatok alacsony szintű struktúráját:

- **Kódoló:** A bemeneti adatokat tömöríti egy rövidebb, alacsony dimenziójú reprezentációba.
- **Látens tér:** Az az alacsony dimenziójú tér, amelyben a kódoló reprezentálja a bemeneti adatokat. Ez a tér tartalmazza az információkat a bemenetről kompakt formában.
- **Dekódoló:** Feladata a látens térben lévő reprezentációt visszaalakítani eredeti vagy közelítőleges formájára.

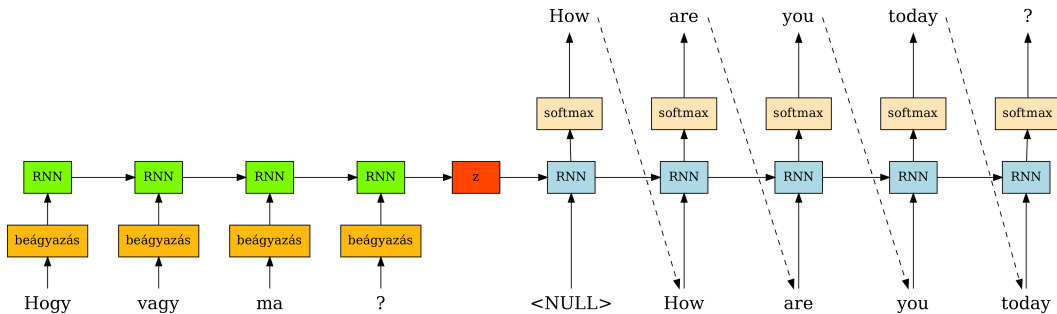
Transzformáló architektúrák

A transzformáló architektúrák rendkívül sokoldalúak és hatékonyak a mesterséges mélytanulásban. A transzformálók feladata **két szekvencia közötti leképezés megtanulása**. Rendkívül jól teljesítenek olyan területeken mint a **természetes nyelvfeldolgozás, képfelismerés, hangfeldolgozás, megerősítéses tanulás**.

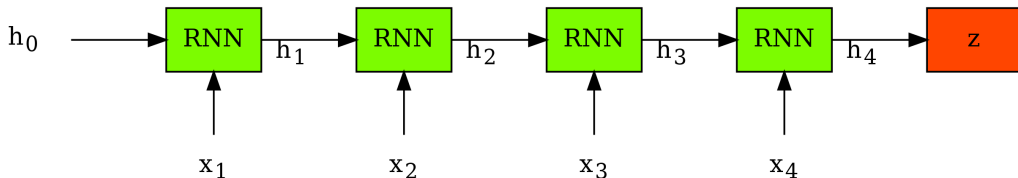
Gépi fordítás

A transzformáló architektúrák **jól képesek teljesíteni a gépi fordítás területén**. Hasonlóan az önkódoló architektúrákhoz a fő részei a **kódoló** az input feldolgozására, a **látens tér** az input reprezentálására és a **dekódoló** az output előállítására.

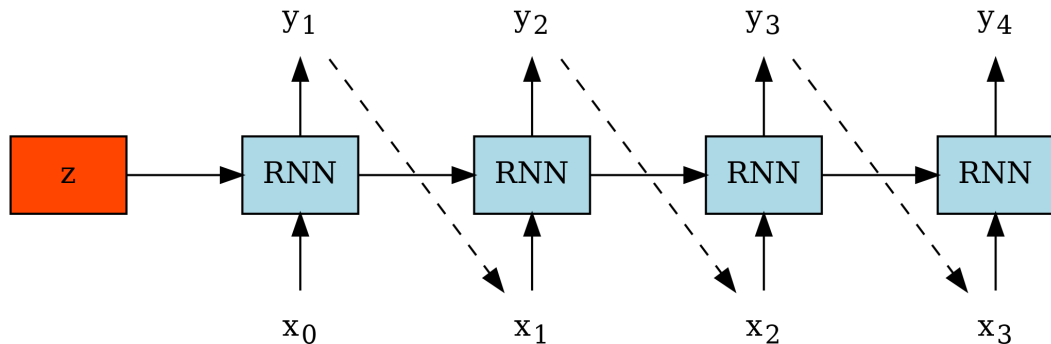
Kódoló

A transzformáló architektúrákban a kódoló feladata az input adatok feldolgozása és egy **értelmes, kontextusban gazdag reprezentáció létrehozása**. Az kódolónak alapvető szerepe van az input sorozat megértésében és az alatta rejlő információk megragadásában. Az általa feldolgozott információ a z kontextus vektorban kerül átadásra a dekódolónak, ami megfelel az utolsó cella rejtett állapotának.

Dekódoló

A dekódoló feladata a transzformáló architektúrákban az **output sorozat létrehozása az input sorozat kontextualizált reprezentációjának felhasználásával**. Dekódolás a legelső cella null inputot kap, és utána minden cella az előző cella outputját kapja meg inputként: $x_0 = null$, $x_i = y_i$, $i > 0$.

A transzformálók problémája

Ha hosszú szekvenciákat kell generálniuk, a transzformálók gradiensei nagyon alacsonyak lesznek hiba visszaáramoltatás közben. Ez az **eltűnő gradiensek problémája**, és ahhoz vezet, hogy a hálózat elfelejti a korábbi információkat.

Továbbá a modellnek **minden fontos információt egyetlen kontextus vektorba kell besűrítenie**. Ezzel a z vektor lesz a tanulás szűk keresztmetszete.

